

A Törköly-család gazdasága

KISS KÁROLY SZILÁRD

A Törköly-család története

A család történetét Törköly Pál (született 1931) elbeszélése nyomán ismertem. Adatközlőm nagyapja, Törköly Mihály 85 évesen halt meg, Törköly Pál visszaemlékezése szerint gyermekkorában sokat mesélt az I. világháború során szerzett élményeiről. A családi házat nagyanyja, Zakar Katalin hozta nagyapjával kötött házasságába. A frigyből 6 gyermek született: 4 fiú és 2 lány. A nagyapa gazdasága a következő képet festette. A család 60-70 hold földet birtokolt, jó része gyenge minőségű, keveset termő talajú volt. A gyenge minőségű földet legelőnek használták, e célból 80-100 birkát tartottak, mellette még tartottak 6-8 ökröt szántásra. 1-1,5 holdon dohányt termesztettek, az ezen a vidéken igen kedvelt szögedi rózsát, amely jól tűrte a szárazságot. A gazdaságot nagyapja 60 éves korában adta át gyermekeinek, felosztotta közöttük vagyont. A nagyapa eltartását a legkisebb fiú vállalta, ő lett öregapja gyámja. A lányok kevesebbet kaptak az osztozkodás során, ők már előbb megkapták jussukat staffirung formájában.

Törköly Pál édesapja Törköly Mózes (1904–1997), édesanyja Zombori Erzsébet (1908–1996) volt. Édesanyja szajáni, de családja Szeged felől származott, honnan, arra az adatközlő nem emlékezett. A házasságból három gyermek született: Törköly István (1927–), aki Zentán él, nyugdíjas újságíró; Törköly Erzsébet (1929–) jelenleg Kikindán él; és Törköly Pál (1931–), aki fiával a közös családi gazdaságot működteti. Édesapja az osztozkodás után 10-11 holdat kapott, amely gyarapodott felesége örökségével, mintegy 10 holddal. Az örökségképpen megszerzett föld nem egy tagban, hanem 4-5 parcellában volt elszórva. Törköly Mózes birtokában lévő földekből 4 hold legelő, 3 hold szőlő volt, a többi szántó. A szőlőben kövidinkát, mozsárkát és saszlát (csemege-szőlőt) termesztettek. A szőlő mellett körtét, almát, szilvát és meggyet is termesztettek. Az apja gazdaságában a következő jószágállomány volt: 3-4 ló, 3-4 borjú, 20-25 birka, 20-25 disznó, 2 koca; baromfi: kacsa 20 db, liba 8-10 db, pulyka 10-15 db, tyúk 100-130. A királyság idejében a terményeket, elsősorban tejet, túrót, baromfit élve-pucolva kocsi-val a közelben fekvő Kikinda piacára szállították, ahol hetente többször: szerdán, pénteken, vasárnap tartottak piacokat. A német megszállás idejében, 1942/43-ban a piaci lehetőségek kiszélesedtek, jobbak voltak, mint ma. Szegedre tollat szállítottak, ott ruhaneműt vásároltak. A szegedi vásárokat a Verbica-Majda ill. Rábé-Kübekháza-Szeged útvonalon közelítették meg. Éjjelente a zöldhatáron tértek vissza a szegedi piacról. 1949-ben a kikonfiskálás során mindenüket elvesztik. Törköly Mózeszt Pozserovácba börtönzik be, mert nem tudott gabonát beszoigáltatni. A bűnvádi eljárás során három évet kapott, amelyből másfél évet börtönben töltött, amnesztiával szabadult. A család az ínséges időkben két hónapig az apai nagynéninél lakott.

Mindenüket raktárba szállították, ahonnan csak ruháikat kapták vissza. A településen 18 családot érintett a kitelepítés, az elkobzott földekből zadrugát, termelőszövetkezetet szerveztek. Törköly Mózses a kiszabadulásakor 8 hold földet és 1 lovat kapott vissza egykori vagyonából. A család talpra állásából maga az adatközlő is kivette a részét, a katonaévek letelte után dolgozni járt, csépléseknél segédkezett. Kevéske megmaradt vagyonukból malacokat vásároltak, amelyeket fialtattak. Az állatállomány ellátását 5-6 hold kukorica biztosította. Kemény munkával, mintegy 6-7 év alatt talpra álltak.

Törköly Pál 1952-ben vette feleségül Vízhányó Ilonát, a frigyből két fiúgyermek született: Géza 1957-ben és János 1964-ben. Nősülés után a családi osztózkodás során 5 holdat kapott. A házasságkötés után 2-3 évig a szülőkkel éltek együtt, megfizették a portát, majd házat építettek feleségével. Ebben a házban most idősebbik fia, Géza lakik. Két évtizedes szívós munkával családi gazdagságát gyarapította, földállományát 30 holdra növelte. 1973-ig lóval művelte meg földjeit, ekkor vásárolta meg első traktorát, egy angol gyártmányú IMT típusú 35 lóerős gépet. Jóságállománya 1 tehén és kocák voltak. Idősebb fiának kiadta részét. Róla nem jó véleménnyel van Törköly Pál. Fia gondjait tetézte, hogy pár évvel ezelőtt felesége is elhagyta. A jelenlegi állapotok szerint (2000. július) 15-18 holdat művel meg, 4-5 marhát tart és fiatalabbik fiával gazdálkodik együtt. Törköly Pál fiatalabbik fiával gazdálkodik együtt, besegít a munkájába.

A családi gazdaság

A családi gazdaságot, vagy ahogy ők nevezik a „farmot” Törköly János mutatta meg és beszélt bővítéséről, fejlesztéséről. János jussa megszerzése után apjával együtt kezdett gazdálkodni. 2000 júliusában Törköly János birtokában 30 hold föld van és további 2-300 hold legelőt bérelt a szövetkezettől. A legelőt tavasszal veszi bérbe és előre kifizeti egész évre. A legelőbérletet állatok után kell fizetni, 1 állat után 150 dinárt (7-8 DM), tehát 50 tehén után 400 DM-t. Ezenkívül az állatok ellátását segíti még 20 hold hereföld is. Jobb években egy-egy kaszáláskor 1500-2000 bála szénát takarítottak be. 2000-ben az aszályos nyár miatt három kaszálás után 3000 bálát sikerült betakarítani.

Az állatállományt hosszú évek tudatos munkájával szaporította. Kezdetben 1-2 tehénnel kezdték, majd az 1990-es évek elejére az állatállomány száma elérte a 20-at. Otthon már nem tudtak tartani ennyi állatot, kénytelenek voltak az állományt kihelyezni a falu határába. 1996-ban vásárolták a farmot, azóta bővítették az állatállományt 70 db-ra. Az állatállomány megoszlása a következő: 5-6 db 150-200 kg-os borjú; 50 db tehén; 17-18 db üsző; 1 bika. A faluban található háznál további 50 db növendék birkát tartanak, amelyet vágósúlyuk elérésekor eladnak. A fejőstehén állományt évente újítják. 10 db elletés előtt elapasztanak, vagy valamilyen okból, pl.: tögye elromlik, leadják vágóra, így szabadulnak meg az öregebb tehenektől is. A tehenek fajtája keresztezett fekete Holstein-tehenek. Eredetileg az egész állomány Holstein volt, ám az átvevők nem szerették, mert túl csontosak voltak. A felszaporítás után piros Fríz bikákat vásárolt, ezekkel keresztezte az állományt.

„Végül is piros keverékek lettek. Kereszttezettek, ellenállóbbak a tögygyulladásnak” – mondta János. Átlagban nyáron a nagy melegben és aszályban 15-20 litert adnak, télen a jobb takarmány mellett a jobbak akár 20-30 litert is tejelnek. A kevés tejet adókat eladja vágóhídra.

Az állatok takarmányukat a legelőkön szerzik be. Ez gazdasági szempontból hasznos, hiszen – mint adatközlőnk elmondta – ha nem lennének a nyarak, az egész vállalkozás veszteséges lenne. A ráfizetési időszak a rosszabb idők beálltával kezdődik, hiszen ilyenkor az állatokat takarmányozni kell. Az abrakot saját maga termeli, hiszen ha vásárolná, veszteséges lenne az egész vállalkozás. A kukorica mázsája 25 DM-ba kerül, amelyet ledarálnak, így darával látják el az állatokat. A takarmányt kiegészítik a nyáron betakarított szénával is, amely idén nem áll elegendő mennyiségben rendelkezésükre. A takarmányozást javítják silókukoricával is. Nyáron 8-10 vagon (1 vagon = 10 tonna) zöldkukoricát vásárol, amelyet a következő módon dolgoz fel: a zöldkukoricát feldarabolja, hulladék répával összekeveri, majd az egészet letakarja egy hatalmas nejlonnal. Hagyja erjedni, majd az őszi beálltával az állatoknak adja. Minden nap 50 kosár (10-15 kg) fogy el ebből. 2000-ben elmondása szerint ilyet nem tudott készíteni, hiszen az aszályos időjárásban a kukorica hamar beérett. Ha rendelkezésre áll, évente 100 tonna ilyen takarmányt használ fel.

A farmot 1996-ban helybeli családtól vásárolták. Előtte, míg az állatállomány nagysága megengedte, a faluban lévő háznál látták el az állatokat. Az állatállomány szaporításával kinőtték korábbi helyüket, így kénytelenek voltak áthelyezni a gazdálkodás színhelyét a falu határába. A farm a falu ÉK-i szélén fekszik. Az új helyen ideiglenes épületeket emeltek, gondoltak a jövőre. Megelégedtek az állatok védelmével az időjárási viszontagságok ellenében. A telek eredetileg egy orosz származású emberé volt, akit a történelem sodra az I. világháború során vetett erre a tájra. Halála után családja az 1960-as években eladta, majd Törköly vásárolta meg. Az állatok tartására szolgáló épület még nincs teljesen elkészítve, befejezéséhez az előzetes számítások szerint még 20 ezer DM-ra lenne szükség. Az épület alapterülete 25 x 20 méteres, vagyis 500 m², amely két egyenlő nagyságú istállóépületre van felbontva. Ezek közül csak az egyik készült el, a másik résznek még nincs elkészítve az ajtaja, nincs lebetonozva. Ha elkészül, több állatot lehet itt elhelyezni. Tervezik, hogy ide kerülnének ki a növendékbikák.

Értékesítési lehetőségek

A gazdaság értékesítési lehetőségei a következők: növendékbikák leadása vágásra, tejhaszon értékesítése. A növendékbikákat kereskedők vásárolják meg, akik az élőállatokat különböző úton Boszniába szállítják. A Boszniában élő mohamedánok körében a Ramadán-havi böjt alkalmával, a vallási előírások következtében, nagy a kereslet a marhákra. Törkölyektől a marhákat kg-onként 1,90 DM-ért vásárolják fel, míg a kereskedők 3 DM-ért adják tovább. Tisztában van vele, hogy ez nekik nem megfelelő, de az állami vágóhidaknak leadott állatok után a fizetés alkalomszerű, nem folyamatos. A kevés tejet adó állatokat is leadják, ezzel fiatalítják

az állományt. A gazdaság másik bevétele a tejhaszonból származik. A tej felét értékesíti, míg a másik feléből ipari oltóanyag felhasználásával túrórt készít. A gazdasági válság előtti időszakban a tejet a faluban lévő tejüzemnek adta le. Ma már ez nem nyereséges, hiszen igen olcsó a tej felvásárlási ára, nem fedezi a költségeket. Modernizálni szeretné a meglévő fejőgépet, ugyanis ez kis teljesítményű. A fejlesztésben segítségére lenne magyarországi rokona, aki ért ilyen dolgokhoz és olcsón megtudná valósítani a fejlesztést. A NATO 2000. évi beavatkozása idején naponta 200 liter tejet szállított Kikindára, ahol ő mérte ki a vevőknek. Túrórt rendszeresen szállít egy Zentában-lévő pékségnek. További bevételi lehetőség lenne a trágya eladása, de ezt nem tudja kihasználni. A faluban nem vásárolnak trágyát a lakosok a földek termelőerejének növelésére, hiszen mindenki tart 1-2 állatot. A távlati tervekben szerepel a falusi háznál egy tejüzem és vágóhíd létesítése. Nagyszabású tervei között szerepel egy pasztöröző gép vásárlása, amellyel minőségi árut tudna előállítani.

Munkamegosztás

A farmon a munkákat apa és fia végzi és alkalmaznak egy pásztort az állatok őrzésére és legeltetésére. Kisegítőnek felvesznek ugyan munkásokat, de nincs megelégedve munkájukkal. Megítélése szerint a pénzért nem dolgoznak meg. A gazdaságot tudatosan fejlesztette évről-évre. Elmondta hogy: „Meg tudnám csinálni az egészet egyszerre, de akkor minek nem maradna állomány.” Anyagi segítségben részesült 1998-ban a szerb gazdasági kormányzattól, aminek révén fejleszthette gazdaságát. Igen jelentős gépparkkal rendelkezik: kombájnnal, több típusú és teherhordó képességű pótkocsival, traktorral, a földek megműveléséhez alkalmas gazdasági gépekkel.

Törköly János a faluban részt vesz az egyházközösség tanácsában, el lehet mondani róla, hogy a falu meghatározó embere. Olyan emberként, aki mindent a saját erejéből ért el, érthető, hogy nem becsüli azokat az embereket, akik nem tesznek semmit sem helyzetük javításában. Messzelátó, előre tervező embert ismertem meg személyében, aki képes tervei megvalósítására.

FELHASZNÁLT IRODALOM

FODOR Ferenc

1999 A Vízhányó-család gazdálkodása Egyházaskéren. In: Táj és Népi Kultúra 3. Észak-Bánság paraszti műveltségéből. Szerk. Juhász Antal. Szeged, 113-124.

MOHAY Tamás

2000 Egyének és életutak. In: Magyar Néprajz VIII. Társadalom. Főszerk. Paládi-Kovács Attila. Bp. 760-790.

TÖRKÖLY István

2000 Hívjuk az élőket, siratjuk a holtakat. Szaján története. Toronto.

Die Bauernwirtschaft der Familie Törköly

KÁROLY SZILÁRD KISS

Der Verfasser befasst sich mit der Geschichte dreier Generationen einer aus Szeged stammenden Bauernfamilie und beschreibt auch ihre heutige Wirtschaft. Die Familie betreibt eine intensive Viehzucht und produziert für den Markt. Im Sommer 2000 hielten sie auf 300 Katastraljoch eigenem und gepachtetem Feld 50 Milchkühe, 50 Jungstiere, 22-24 Kälber und Färsen sowie einen Bullen. Den größeren Teil des Viehbestandes halten sie auf ihrer Farm (ung. tanya) in der Nähe des Dorfes, den kleineren Teil am Hof im Dorf. Die ganze Arbeit wird von dem 69 Jahre alten Vater, seinem Sohn, einem verdingten Hirt und gelegentlich angeworbenen Tagelöhnern verrichtet. Der Familienbetrieb verfügt über einen gut ausgerüsteten Maschinenpark. Der den Familienbetrieb leitende junge Bauer nimmt aktiv an der Arbeit der Kirchengemeinde teil; er ist ein strebsamer, den weiteren Ausbau seines landwirtschaftlichen Betriebes planender Mensch.